

**Інститут Східної Європи
Кафедра українознавства
Університету «Львівський Ставропігон»
The Eastern-European Institute,
Kafedra Ukrajinovnavstva University «L'viv Stavropigon»**

Віктор Ідзьо

**Нарис історії
Української Греко-Католицької Церкви –
за свідченнями джерел російських архівів**

Івано-Франківськ «СІМІК», 2015

ББК 82.3(4УКР)-7

I-29

**Друкується за рішенням Кафедри Українознавства
Інституту Східної Європи Університету “Львівський Ставропігійон”,
протокол № 1 від 4 січня 2015 р.**

Рецензенти:

Грабовецький В. - доктор історичних наук, професор кафедри українознавства Університету державного університету міста Москви.

Кміт Я. - доктор філософії, професор кафедри українознавства Університету державного університету міста Москви.

Калакура Я. - доктор історичних наук, професор кафедри українознавства Університету “Львівський Ставропігійон”.

Кононенко П. - доктор філологічних наук, професор кафедри українознавства Університету державного університету міста Москви.

Кононенко Т. - доктор філософських наук, професор кафедри українознавства Університету “Львівський Ставропігійон”.

Недюха М. - доктор філософських наук, професор кафедри українознавства Університету “Львівський Ставропігійон”.

Огірко О. - доктор філософських наук, професор кафедри українознавства Університету державного університету міста Москви.

Віктор Ідзьо.

**I-29. Нарис історії Української Греко-Католицької Церкви –
за свідченнями джерел російських архівів. Наукове видання. -
Івано-Франківськ “Сімик”, 2015р. - 54с.**

ISBN 966-665-347-8

Монографія академіка Академії Наук Вищої Школи України, доктора історичних наук, професора, директора Інституту Східної Європи, завідувача Кафедри Українознавства Університету “Львівський Ставропігійон”, Віктора Ідзя “Нарис історії Української Греко-Католицької Церкви – за свідченнями джерел російських архівів” досліджує християнські унійні процеси на території України з найдавніших часів.

Праця робить глибокий, фактологічний аналіз письмових, археологічних, лінгвістичних, топографічних та картографічних джерел, більшість яких під таким кутом зору, аналізується та апробується вперше на підставі свідчень джерел та наукових праць, які за сукупністю їх аналізу, відтворюють процеси зародження і становлення християнських унійних процесів на території України, які привели до утвердження Української Греко-Католицької Церкви.

ISBN966-665-347-8

© В.С.Ідзьо, 2015р.

Зміст

Нарис історії Української Греко-Католицької Церкви – за свідченнями джерел російських архівів.....	5
Список джерел та використаної літератури.....	49

**Нарис історії Української Греко-Католицької Церкви
за свідченнями джерел російських архівів**

Причина остаточної релігійної Унії 1596 року лежить дуже глибоко в історичній та християнській культурно-духовній свідомості України, яку слід виводити від часу відвідин в I столітті нашої ери нашої землі апостолом Андрієм Первозванним, який започаткував на Дніпровських пагорбах, поставленням хреста, просвітлення язичників.

В подальшому унійно-християнський процес продовжується на території Українив III-IV століттях нашої ери, коли готи-хритияни 175 років проживали на території України, зокрема в Галичині, де створили першу Готську християнську єпископію, взяли за безпосередньою участю єпископа Вульфїлли в 325 році нашої ери участь у Першому Вселенському соборі під керівництвом імператора Костянина і тим самим утвердили Вселенське християнство на території України, передусім на території Карпат та давнього Прикарпаття і Подністров'я. В подальшому на цій же території, цей же хорватський народ, за свідченням візантійського імператора Костянина Багрянородного був хрещений місіонерами з Риму, прийшли від імені папи римського у 640 році нашої ери.

В IX-X століттях в Україні та території Карпат, Прикарпаття і Подністров'я поширюється християнство з Велико-Моравської держави, в X століття по XII візантійське християнство.

Тільки на початку XIII століття в епоху понтифікату папи римського Іннокентія III на території Карпат, Прикарпаття і Подністров'я починається реально-конкретний унійний рух. Він утверджується утворенням Галицького королівства в 1215 році, коли угорський королевич, галицький князь з 1214 року Коломан, був коронований на короля Галичини і тим чином започаткував європейський унійний процес на українських землях...[1].

В подальшому володар Русі-України великий князь Данило Романович, своєю офіційною коронацією на короля Русі-України в 1253 році офіційно для всієї давньоукраїнської

держави затвердив цей процес і зробив його не поворотним... [2].

Для розуміння історії унійних процесів в історії України, Брестська Унія 1596 року, що проголошена спочатку в Римі в грудні 1595 року, а потім в жовтні 1596 року, мала виняткове значення для інтеграції українського культурно-релігійного суспільства, його еліти, незалежно від польського та інших європейських впливів, в висококультурне західноєвропейське середовище. Історична наука, зокрема ХХ століття багато раз зверталась до з'ясування цього історико-релігійного питання. Історична література по питання Брестської Унії народилася разом з Українською Греко-Католицькою Церквою, однак ніхто не врахував та вивчав процесів її генези, починаючи з ХІІІ століття і унійної епохи короля Данила [3].

Ситуація наприкінці ХVІ століття в українському суспільстві склалася складна із-за наростаючої конфронтації між польською католицькою і українською православною елітою, де польська еліта в примусовому характері вважала необхідність повного окатоличення українського народу.

За таких обставин українська еліта вирішила в обхід польського релігійного надхнення самостійно вступити в переговори з Римом та католицькою церквою, яка не вірила в спроможність польських релігійних кіл утворити унію з українською православною церквою.

Внаслідок компромісу в релігійних питаннях, була досягнута Унія згідно якої українська релігійна і політична еліта попадала на пряму в підчинення римського папи, залишаючись при цьому в традиційному візантійському обряді, з широкою автономною політико-релігійною структурою і не в підчиненні польської католицької церковної еліти [4].

Найбільшу увагу при вивченні питання Унії 1596 року привертає увагу особа князя Костянтина-Василя Острозького (1526/27-1608), яка по праву є найталановитішою особистістю свого часу: політиком, громадським, науковим

та релігійним діячем в Україні-Русі в XVI - на поч. XVII столітті.

Як засвідчують джерела, князь Костянтин-Василь Острозький приймав участь практично в усіх визначних подіях свого часу і в першу, чергу слід відмітити його визначна роль визначається в підготовці і проведенні Брестської унії.

Князь Острозький, як ми бачимо в XVII ст. пішов шляхом свого не менш енергійного предка XIII ст., короля Данила, який в 1253 році вперше з'єднав Руську церкву з Римською, Унією [5].

Ця подія, очевидно ще була пам'ятна і в XVII столітті, оскільки спричинила її відновлення за безпосередньою участю К.Острозького. Власне такий крок князя-захисника національних та культурно-релігійних інтересів українського народу, який зупинив повне його ополячення. Своїми кроками князь К. Острозький, як захисник і покровитель науки і православної церкви, зробив все для підняття морального, культурного і наукового рівня українського народу. Власне таким його прослідковували українські вчені XIX ст., зокрема П.Куліш. На його думку, князь Костянтин Острозький, який правив Україною-Руссю незалежно від Польщі, нагодивши з нею феодальні відносини в останній чверті XVI століття так, що український народ мав право вільно розвивати свою культуру, релігію. В зв'язку з тим значенням, яке князь Костянтин Острозький відігравав в історії України-Русі в XVI-XVII ст., нам слід розглянути в першу чергу ранній етап його діяльності, а власне почати сторожко епопею політичного сходження Костянтина Острозького з початку 80-х років XVI ст. Власне в цей же час пройшов процес утвердження князя, як політичного лідера в Україні-Русі. Власне в цей час він відкрито переходить в опозицію до влади Речі Посполитої. Власне в цей час він уособлює владу, політичну і передусім економічну від Києва до Галичини. В цей же час проходить його входження в роль духовного лідера, який в обороні православ'я, на пряму

з'єднує його в обхід релігійної структури Речі Посполитої з Римською церквою. Така позиція князя К.Острозького показує його, як політика типу короля Данила [6].

Власне по таких причинах сталася Брестська унія 1596 року в Україні, яка мала виняткове значення, оскільки унія церков, проголошувала рівність католицької і православних церков в управлінні ними папою римським.

Після утвердження ідеї унії, історики багаторазово почали звертатися до вивчення цієї проблеми. Особливо увагу для інтерпритації фактів цієї проблемі приділяли російські історики [7].

Як бачимо, ті православні єпископи, які перейшли в унію усвідомили безкорисливому служінню ідеалу єдиної церкви. Особливо варто відзначити по цьому питанню дослідження російського вченого М.О. Кояловича, який як один із перших інтерпритаторів проблеми, намагався доказати, що зародилася і розвивалася ідея унії з Римом тільки в XIV столітті, в 1596 році, виключно через політичну діяльність Риму, який привів в сприятливу для нього епоху, українську церкву до Брестської унії. Головну причину Брестської унії, він бачив у діяльності католицької церкви й особливо польських єзуїтів щодо православної церкви [8].

Слід наголосити, що цю концепцію зразу було підтримано в Москві, де до неї було доповнене нове “наукове дослідження”, яке вже в XIX столітті було апробоване московською православною церквою і розвинуте в XX столітті науковими державними інститутами. За основу було взяте старе “дослідження “митрополита Макарія [9].

Так митрополит Макарій в своїй “Історії Російської церкви” з'ясовуючи релігійні проблеми XVI століття, походження і наслідки Брестської унії, наголошує, що: ” Унія виникла внаслідок двох причин: кризи православної церкви і дій католицьких кіл, яким уступили корисливі ієрархи на чолі з “жалюгідним” митрополитом М. Рогозою”.

Він намагався інтерпритувати ”закулісні механізми прийняття рішень про унію”, власне вс ці соціально-

політичні повороти в розвитку релігійно-політичної боротьби привели, на його думку до Брестської унії [10].

Характерно, що ця концепція, яку в свій час розробив російський митрополит Макарій інтерпритують і наступні покоління російських істориків - П.Н. Жукович, Б. Н. Флоря, С. Г. Яковенко, М.В.Дмітрієв [11].

В цілому, всі російські історики цієї проблеми розробляли і розробляють концепцію дискредитацію унії, що спостерігається в їх “наукових творах”. Власне вони із-за своєї позиції сприяли породжених конфесіональних конфліктів; з іншого боку - бачамо неможливість боротьби з унійними процесами, вони вдалися до дескредитації самої греко-католицької церкви і її лідерів.

Практично на протязі ХІХ та ХХ століття інтерпритацією унії займалися майже всі російські історики.

Так П. Н. Батюшков, не вводячи нових зведень про унію, проте одним з перших звернув увагу на значущість “протестантського фактора” у генезисі Брестської унії. “Протестанство”, на думку дослідника, менш небезпечно було московського православ'я, тому , бачучи в уніатах ворогів, дослідник намагаючись принизити греко-католиків та їх православ'я. З цього приводу він наголошував, що греко-католицизм, як протестантство, що поширилося не тільки між католиками, але і між православними, вносить смуту, як в католицький так і в православний світ [12].

Приблизно така сама позиція і сьгоднішніх російських вчених, які вбачають у виникненні уніатів- розколтників православної церкви взагалі і московсько-православної церкви, зокрема [13].

ХХ століття відкрило новий етап вивчення російськими вченими Брестської унії та історії Української Греко-Католицької церкви. Однак тактика вивчення цієї проблеми у російських вчених не змінилася, вони як з'ясувала проблему шляхом доповнення старої концепції, яку ще започаткував митрополит Макарій, так і продовжують у такому ж дусі шляхом інтерпретації Ватиканських архівів,

“розвінчувати унію”. У такому ключі зроблені “спеціальні дослідження різних аспектів цієї проблеми”: С. М. Яковенком, Б.Н. Флорею та М.В.Дмитрієвим [14].

Останній, зокрема наголошує на головному: ” що в цілому, пануюче на сьогоднішній день в історіографії й історичній свідомості уявлення полягає в тому, що Брестська унія була результатом католицької політики і пропаганди, що знайшла відгук у православному середовищі через кризу Київської митрополії”.

Разом з тим, у генезисі Брестської Унії, вважає М.В.Дмитрієв, є ряд аспектів, що не одержали належного висвітлення в історіографії.

По-перше, не звертається уваги на той факт, що наступність між, з одного боку, католицькою пропагандою на користь унії (Б. Гербест, П. Скарга), церковно-політичними планами курії (А. Поссевино), політикою польського уряду у відношенні православ'я в 1560-і -1580-і роки і, з іншого боку, унійним проектом, що народився з ініціативи православних єпископів у 1590 р., далеко не так очевидно, як прийнято думати. Скоріше справедливо протилежно: джерела не дають основ укласти, що унійний план 1590 р. був відповіддю на пропаганду і політику польського і римського духовництва.

По-друге, принципове значення має факт, що унія, проголошена в Римі і Бресті в 1595/96 р., мала дуже мало загального з унійним проектом православних єпископів, що отримали закінчене вираження в документі (“32 артикулах”), прийнятому в червні 1595 року. Відповідно, генезис унійного плану 1590-1595 р. і унії, заявленої Брестським собором у жовтні 1596 року - далеко не те саме.

По-третє, до цих пір не вивчені мотиви і причини, якими керувалися православні, йдучи до унії, хоча іноді вказувалося, що вони істотно відрізнялися від тих мотивів і уявлень, якими керувалися католики. А тим часом без аналізу цієї сторони справи ми позбавляємося логічної ланки, зовсім необхідного для конкретно-історичного пояснення генезису унії.

По-четверте, нарешті, ясно, що ініціаторами унії стали саме православні єпископи і що їхнє прагнення до унії спочатку було підтримано значною частиною (якщо не більшістю) верхів православного суспільства. Як це пояснити? Загальні посилення на кризу православної церкви в цьому випадку нас задовольнити не можуть. Чому для подолання кризи вважалося і можливим, і потрібним піти на унію з Римом? У чому саме православному духовенству бачилася криза? Як осмислювалися його причини? Які шляхи - крім унії - пропонувалися для його подолання? Чому в підсумку була обрана саме унія? Відповідь на ці питання лише почасти намічений у недавніх дослідженнях (головним чином, у роботах російських вчених XIX та XX століття [15].

Приблизно такої ж концептуальної інтерпретації епохи Брестської Унії притримуються всі сучасні російські вчені, зокрема Б.М.Флоря та С.Г.Яковенко [16].

Аналіз їхньої наукової творчості дозволяє зробити висновок, що дані вчені повністю поділяють точку зору наукових та релігійних кіл православної ієрарії московського патріархату і тільки з плімо політичних процесів, зокрема отримання Україною повної державної незалежності, та відновлення діяльності Української Греко-Католицької Церкви, намагаються з урахуванням цього явища, творити свої інтерпретації. Стає усе більш і більш очевидним, що російські історики, як у минулі так і сучасні часи, розглядаючи джерела з питань унії в Україні, та причини розвитку Української Греко-Католицької Церкви, унійних процесів в Україні та Білорусії, вважають єдино правильною точку зору апологетів історико-церковного конклаву московського патріархату, найгострішого релігійно-суспільного конфронтанта сучасності.

Тому, проаналізувавши їх твори, їх теорії, аналіз джерел, приходимо до висновку в некритичності та тенденційності їх висновків.

В своїх пошуках вони применшують роль Брестської Унії, як і унійних християнських процесів взагалі, особливо

відверто дескридує ці процеси науковий співробітник інституту стратегічних досліджень, що при президенті Російської Федерації, А.М. Окара, який не бачить прогресивності унійних процесів в житті українського народу. Він в своїй творчості спонукає до релігійної конфронтації шляхом інтерпретації фактів та джерел, які він вишукує, насамперед, в середині українсько-білоруського суспільства XVI століття. Москвофіл А.М. Окара ропалюючи міжнаціональну та релігійну ворожнечу, вважає неможливим релігійного унійного процесу з католицьким світом. Все це він прослідковує в своєму історико-релігійному світобаченні в якому зайняв агресивну позицію щодо відновленої Української Греко-Католицької Церкви, її історичного процесу зокрема [17].

Таким чином, сучасні російські вчені, як і їх попередники, розглядають унійні процеси в Україні та Східній Європі через призму світобачення науковців, та наукових закладів Московського патріархату, без критичної оцінки сукупності фактів та процесів, які проходили і проходять в Центрально-Східній Європі, доповнюючи свої концепції шляхов інтерпритації ватиканських та українських архівних джерел, матеріалів та концепцій сучасної української історичної та релігійної історико-релігійної науки.

Не дивлячись на це українським вченим, які вивчали проблему унійного руху в Росії у першій чверті XX століття було відомо, що в “автрійські Україні” будителем української національної ідеї стала Українська греко-католицька церква [18].

Особливо цей процес став посилюватися з того часу, як граф Андрей Шептицький очолив церкву, юрисдикція якої поширювалася і на американських українців. Що стосується самого А. Шептицького, зазначала “Украинская Жизнь”, то його рід належить до старої галицької аристократії яка вперше фіксується в документах князя Льва у якого Шептицькі були боярами. На протязі останніх століть у ріхний час представники цього аристократичного роду

займали Львівську, Перемишльську, Кам'янець-Подільську греко-католицькі кафедри. Так єпископами греко-католицької церкви були Варлаам, Лев, Анастасій Шептицькі. Їх діяльність, як громадсько-політичних, релігійних діячів була направлена на інтеграцію українського суспільства в Європу. В першу чергу вони пеклися, щоб український народ Галичини міг отримати широку європейську освіту, робили все, щоб українські священники піднялися на той рівень, на якому стояв католицький священник Європи. Як більшість тогочасних українських вельмож, культурних та релігійних діячів вони робили все, щоби поширити унію на весь український народ.

Сьогоднішній голова Української Греко-Католицької Церкви, зазначав дописувач “Української Життя” Юрій Стрижавський, митрополит граф Андрій Шептицький має зовсім інші спрямування діяльності. В області церковної і сфері національно-політичної діяльності він займає зовсім іншу позицію ніж його попередники єпископи. Переконаний католик, але вірний східному обряду, уніат по духу Володимира Соловйова, митрополит Андрій в той же час щирий патріот свого народу і свідомий син України-Русі. Очищаючи східний церковний обряд від католицьких прошарків часів нововведень Варлаама, Льва і особливо Анастасія Шептицького, а також їх попередників і послідувачів, виправляючи церковний обряд від латинських впливів, митрополит Андрій вважає, що такий новий самобутньо українській Унії суджено звершити велику справу по об'єднанню усього українського народу. Та теорією митрополит Андрей не обмежується, оскільки отримавши широку і блискучу як світську так і духовну освіту він в майбутньому може зробити так, що український народ повірить йому і весь стане під його скіпетр. Його особисті якості можуть стати прикладом і повести український народ до боротьби за національне та релігійне звільнення. Титулований український шляхтич, багатий землевласник, доктор юридичних і філологічних наук він в

свій час відмовився від блискучої кар'єри і проміняв мундир гвардійського офіцера на рясу на перекір бажанню родичів і передусім матері він вступив в ряди українського греко-католицького духовенства. Пройшовши усі ступені священницького і монашого служіння він у 1900 році отримав кафедру львівські і всієї Галицької України. З тих пір не було такого випадку, щоб якісь культурно-спільні починання українців Австрії чи Америки не здійснювалися без його допомоги чи участі, моральною чи матеріальною підтримкою. В останній час митрополит Андрій пожертвував велику суму грошей на український університет, а будучи постійним членом Верхньої палати австрійського парламенту він завжди захищає інтереси українського народу. На протязі свого 20-ти літнього служіння в якості голови Української Греко-Католицької церкви митрополит Андрій зумів прихилити до своїх ідей утворення української держави і церкви немало однодумців як світських так і духовних. Його розбудову Української Греко-Католицької церкви підтримують усі римо-католицькі єпископи і священники римський папа. Усі сьогочасні українські єпископи і священники є щирі виконавці волі митрополита Андрея.

З його діяльністю змушені рахуватися навіть пихаті польські ксьондзи, які вважають, що Унія яку представляє митрополит Андрій поєднує Україну і Польщу.

Єдиномишленниками митрополита Андрея є у більшій мірі римо-католицькі єпископи і священники глибокого Заходу: французи, бельгійці, які спеціально вивчають українську мову і практику східного богослужіння. Вони уродженці Британії, Льежа переймають український обряд після чого відправляються до українських греко-католицьких громад в США, Канаду, Бразилію де стають українськими греко-католицькими священниками. Що стосується українських священників в Галичині, то вони слідуєчи прикладу митрополита всеціло поглинені справою нового церковного, національного і культурного будівництва.

На думку митрополита Андрея в основі діяльності підвладних йому священників лежать початки широкого демократизму.

В одному із своїх пастирських послань духовенству в 1901 році митрополи вказував, що священник окрім усього іншого повинен добре знати скільки заробляє кожний його прихожанин. як він живе, чим харчується, який його прожитковий мінімум. Митрополит вважає, що священник повинен помагати своєму прихожанину не тільки словом, але й ділом, любов'ю повною доступністю. Священник повинен добиватися, щоб в його приході були грамотні люди, вчити людей, організовувати центри “Просвіти” для задоволення національних та культурних потреб народу. Як добрий знак своїм священникам митрополит подає усе на власному прикладі. Він добивається в австрійського уряду рівних прав і української державності.

Його митрополичий дім завжди відкритий для духівництва інтелігенції, студентської та учнівської молоді. Він бере активну участь у роботі українських організацій, є почесним президентом українського страхового товариства “Карпатія”. Заснував на свої власні кошти український історико-етнографічний музей, Канікулярний дім - де проводять канікули набідніші учні, студенти. Митрополит взяв участь в заснуванні українського учнівського інтернату у Львові, пожертвував грошу на український університет. Все це, що я описав, наголошував відвідавши Львів московський українець Юрій Стрижовський я почув від серйозних людей в Науковому Товаристві ім. Т.Г. Шевченка і в Галицько-Руському Товаристві ім. Качковського. Мені вдалося оглянути усі українські заклади Львова самим детальним чином, австрійські українці нічого не таїли, вони намагалися показати мені, українцеві з Москви усе, що організували тяжкою працею. Можна сказати, що вони мають чим пишатися. Взнавши, що я українець із Росії, вони дуже гарно мене прийняли і висловили свої побажання, що українці Росії теж повинні мати, як проводиря української

справи осередки української греко-католицької церкви, українські наукові та культурні товариства. Українці Росії як і українці Австрії теж повинні дбати про майбутню державність України-Русі. Українців з Львова цікавило, чи мають українці в Росії свою українську церку, українські “Просвіти”, українські газети, журнали. Власне в просвіті я побачив велику карту України від Карпат до Чорного і Азовського морів, великий портрет митрополита Андрія, що висів на великій стіні зали. почув про його палку любов до українського народу. Здивував мене красою собор Святого Юра, львівський монасти отців Василіан. Розмовляв з ними, усі вони щирі українські патріоти зайняті розбудовою Української Греко-Католицької церкви. “ Усі ми переконані католики, однак ніколи на змінимо свого православного обряду. Тут ми шукаємо істину і свободу, яку бажаємо прищепити нашому народу. Досить на високому рівні знаходяться і навчальні і наукові заклади Української Греко-Католицької церкви у яких українські священники отримують європейську освіту. Виїзджають вони з метою поглиблення знань і в наукові духовні заклади Риму, Відня. В отриманні священниками європейської освіти їх підтримує все вище церковне керівництво включаючи митрополита Андрія. Мені за умов освіченості священників, наголошував при аудієнції митрополит Андрій, вдалося організувати все так, що українське духовенство і на службі і в дома складає одне нерозривне ціле, один духовний організм”. Це мої, наголошує митрополит Андрей - “ друзі і товариші і я вважаю їх кожного своїм другом на ниві української священницької справи”. Ось така в загальних рисах Українська Галичина з її ініціативним митрополитом-графом Андрієм Шептицьким, надхненником усіх українських ідей. Без перебільшення потверджую, що ім'я митрополита-графа А.Шептицького належить до одного із почесних на ниві сьогоденного українства, яке ми, українці Росії, повинні теж в себе ввібрати [19].

В подальшому “Украинская Жизнь” поміщує матеріал пов’язаний з Українською Греко-Католицькою церквою уже у час коли внаслідок поразки австрійської армії, російські війська зайняли Галичину і спричинили проти греко-католиків страшний терор. Із секретних документів російської влади ми дізнаємося, що російським урядом був виданий указ: ” Про приєднання уніатів до православ’я”. Після приєднання уніатської церкви до православ’я слід залишити всі ті обряди і звичаї, якими до цих пір жили “руські уніати в Галичині”. Необхідно закрити орден єзуїтів-василіан і конфіскувати їхнє майно. яке повинно бути передане прибулій російській православній церкві. Слід відлучити від митрополитської кафедри митрополита уніатів графа Андрея Шептицького, як керівника єзуїтів. Якщо уніатський священник приєднувався до православ’я то парохію можна залишити за ним. Рекомендувалося в Галичину вислати високоосвічене російське духовенство. яке повинно проводити богослужіння на старослов’янській мові. Із поточних моментів необхідно негайно закрити орден Василіан забрати в них всі бібліотеки, цінності, зробити так, щоб Василіани більше не мали впливу на церковне життя Галичини. Закриття цього ордену буде в Росії сприйняте загальною радістю. Необхідно якнайшвидше відлучити від посад уніатських єпископів. які діють в угоду Австрії і які намагаються латинізувати східний обряд. Необхідно викоринити з сіл уніатських священників і привести тудт російських, православних. Необхідно в як найкоротший термін висилити всіх уніатів, єзуїтів з Галичини. Зробити все можливе, що б прибувші російські священники були в фінансовому достатку їх слід профінансувати за рахунок російської казни. Усе управління церковними справами Галичини передати в управління волинському єпископу Євлогію. В якості майбутнього митрополита Львівського призначити архієпископа волинського Антонія [20].

Така ситуація обтяжилася ще більшою втратою серед єпископів Української Греко-Католицької церкви.

Як сповіщає Українська Жизнь в Перемишлі 20 квітня 1915 року помер греко-католицький єпископ Чехович. Під час усієї облоги російськими військами Перемишля єпископ залишався в місті і був одним з ініціаторів всесторонньої допомоги мирному населенню. Із смертю перемишльського єпископа Чеховича Українська Греко-Католицька церква залишилась без архиєрейського керівництва. Митрополит Андрій Шептицький був засланий російською владою в центральні губернії Росії, єпископ Хомишин при зайнятті російськими військами Галичини виїхав в Відень. В цей же час біженці з Галичини, у слід за єпископом, як сповіщає "Vorwärts" і духовним кліром заповнили центральні райони Австрії. В Відні знаходилося 250000 тис. осіб, в Нижній Австрії 25000 тис. осіб, в Вірхній Австрії 22000 тис. осіб, в Штирії 30000 тис. осіб, в Каринтії 10000 тис. осіб, в Зальцбургу 3000 тис. осіб, в Тиролю 2000 тис. осіб, в Країні 4000 тис. осіб, в Богемії 115000 тис. осіб, в Моравії 35000 тис. осіб, в Австрійській Сілезії 5000 тис. осіб [21].

В цей же час українську громадськість в Росії починає турбувати доля полоненого і вивезеного в Росію митрополита Андрея Шептицького. Російська преса все більше починає приділяти увагу уніатам. В 10 номері часопису "Гол. Мін." за 1915 рік поміщена велика стаття С.П.Мельчунова, яка присвячена "Історії воз'єднання уніатів в Росії"[22].

Багато матеріалів С.П. Мельчунов почерпнув із дослідження А.Є Коні, який в 80-х роках XIX століття в часописі "На жизненном пути" помістив статтю "Униатские дела" у якій намагався з'ясувати відносини між православною і уніатською церквами [23].

В цей же час, наголосує С.П. Мельгунов, коли російські війська приєднали до Росії Галичину почалась кампанія воз'єднання уніатів з православ'ям і русифікацією населення. Однак унія настільки вийшла в свідомість населення, що зразу знищити її було неможливо. Щоб подолати уніатів, наголосує С.П. Мельгунов, треба знати їх історію в тому

числі і в Росії. Оскільки Унія в XVI столітті мала своїх прихильників і в Росії то московський уряд ніяк не міг вплинути на її припинення поширення серед росіян. Невеликі виступи православних проти уніатів не могли примусити московський уряд військовим шляхом припинити проникнення уніатів в Росію. В уніатів було багато сторонників і в самій Росії, що заставляло російський уряд уже в XVII столітті і особливо в XVIII задуматися як би припинити уніатський рух в Росії. Однак він існував і мав певний вплив на російське суспільство. Багато російських державних, наукових та культурних діячів були уніатами. Уже при імператорі Павлі I уніатські священники могли вільно полемізувати з православними священниками. Уже при імператорі Павлу уніатам було дозволено мати три уніатські парохії в Росії. Імператором Павлом I були прийняті міри, щоб уніатів не переводили в православ'я.

Указом 1797 року уніати були приєднані до католиків і підчинені католицькому єпископу. В цей же час уніати в Росії намагаються організувати першу єпископську кафедру в Росії. Як вважає С.П. Мельгунов, вона без державного утвердження існувала формально до 1804 року.

В 1804 році уніати отримують незалежність і вперше в Росії входять в центральну римсько-католицьку колегію. Незалежно вводять в центральну римо-католицьку колегію представників від уніатських парохій Росії.

В 1805 році в цій же колегії утворено самостійний уніатський департамент, а в 1806 році уніатська єпископія, діяльність якої через брак джерел нам маловідома.

Однак відомо, що російський уряд спеціальним указом признав за уніатами право на самостійне існування. Однак, це був тільки тимчасовий компроміс. Життя показувало, що уніати почали відігравати велику роль в російському суспільстві. На них до уряду посипалися скарги від російської православної церкви. За таких умов не дивлячись на визнання уніатів, російський уряд почав робити усе, щоб уніати не могли поширювати ідей унії серед широких

народних мас. Російська православна церква налякана діяльністю уніатів призвала уряд до “поступового знищення уніатів в Росії”. Однак громадська думка була лояльною до уніатів. Ось що говорили в Росії про уніатів: ”Народні маси бачили в унії свою релігію і цінили її як таку яка вміла в Росії вжитися як з православною так і з католицькою. Унікальність уніатів полягає в тому, що вони своїм проміжковим становищем були зв’язуючою ланкою між православними і католиками. Уніат любив свій обряд, свого священника, а коли його не було ходив в католицький костюл або в православний собор знаходячи і тому і в другому усе необхідне для себе. Уніати в Росії- це та народна релігійна терпимість, те здорове і раціональне почуття віри, яке прижилося і в Росії і не стало обузою для російського суспільства” [24].

Царювання Миколи I різко змінило долю уніатів в Росії. Уніатська церква, яка була офіційно признана російським урядом, російськм суспільством дуже швидко стає гонимим і переслідуючим. Бажання “русифікувати” малоросів поставило перед урядом завдання “знищити уніатів”. За таких умов російський уряд взяв на озброєння лозунг “православ’я, самодержавність, народність”.

Під таким лозунгом російський уряд взявся знищити уніатів в Росії. знищити уніатів було не так просто, як проголосити проти них війну. як тільки російський уряд вдався до репресій уніатське питання постало в усій Європі.

С.П.Мельгунов наголошує, що війна з уніатами, яку оголосила Росія налякала усі католицькі держави, які ніяк не могли зрозуміти політики Росії, оскільки остання визнала на всю Європу, що уніатство є признане як християнська релігійна течія росвійською державою.Проти притіснення уніатів в росії виступив єдиний і надійний захисник уніатів папа римський, який закликав усі католицькі державиви вплинули на російський уряд. Все це загрожувало російському уряду ізоляцією від католицької Європи, яка визнавала і оберігала уніатів в Росії [25].

Однак не дивлячись на всі протести урядів європейських держав уніатів почали знищувати і надхненником знищення була російська православна церква. Проти насильницького викорінення уніатів з Росії виступили генерал-губернатори Долгорукий і Лазімов, які протистували проти жорстокості, яку влада виявила проти уніатів. Вони наголошували, що тортури і жорстокість ще більше укріплять уніатів в російському суспільстві, вони стануть мучениками і це ще більше укріпить позиції уніатів в Росії.

Однак царський уряд не перебирав ніякими засобами і в 1860 році уніатство в Росії було знищене.

В Росії не було уніатських парохій в яких би російська влада не чинила беззаконня і насильства. На уніатів були кинуті війська. Нещасних людей мордували холодом і голодом, заганяти насильно в православ'я. Це був час, коли в Росії настав релігійний терор і насилля. Закони припинили функціонувати для всіх тих хто сповідував унію. Губернатори загрожували уніатам засланнями, грошовими штрафами, погромами військових. Однак ніякі загрози не заставили уніатів Росії признати себе православними. Усі хто признавали унію не ходили в російську православну церкву, не хрестили там дітей, тайком хоронили померлих. За такі провини уніатів висилали в Сибір, віддалені райони Росії. Як зазначають багаточисельні свідчення російська православна церква не бачила вцьому нічого поганого. Навпаки російське духовенство допомагало знищувати уніатів за допомогою військової машини російської імперії. За таких обставин "місіонерство" російської православної церкви з військами і нагайками, штрафами і виселеннями можна віднести до найповажніших християнських вчинків.

З 1876 року уніатів почали кидати в тюрми, що заставило сколихнутись весь цивілізований світ. Російську православну церкву назвали церквою дьявола, від неї відвернувся увесь християнський світ.

Побачивши, що Європейська громадська думка всеціло настроєна проти Росії, російський уряд, щоб спасти своє

“азіатське лице варвара” заявив:”что к бывшему греко-униатскому населению должны быть применены начала веротерпимости на широких основаниях... Вследствии чего преследования их не должно иметь места...”.

Однак усі ці лицемірні заяви були проголошені після тотального знищення пихильників унії в Росії. Усе це намагались показати перед Європою. Документ “Про уніатів” було затверджено Олександром II, але в практику він не вніс нічого нового. Олександр II бажав своєю добродієністю нахилити уніатів до православ'я, але уніати, не дивлячись на репресії, існували і не бажали ставати православними.

В 1890 році Сенат припинив гоніння на уніатів і вони залишалися в підвішеному стані до 1904 року.

В 1905 році російський уряд під тиском західних католицьких держав проголосив маніфест згідно якого “Росія оголошувала віротерпіння”. Згідно положень цього маніфесту російський уряд припиняв “просвітницьку роботу з уніатами”. За таких обставин насильно загнані в православ'я уніати знову повернулися до унії [26].

Однак цей маніфест був виданий у час революційної пори, коли російський уряд був слабкий і намагався заспокоїти російське суспільство різними пом'якшуючими маніфестами і циркулярами. Рівно через 10 років в 1916 році Європа стала свідком нового бажання насадити російське православ'я серед уніатів Галичини за допомогою військової сили.

Однак малоосвічені російські військові, попи лиш викликали відразу серед галичан і тим самим заставили останніх стійко триматися своє національної Української Греко-Католицької церкви.

В цей же час побачивши неможливість знищити Українську Греко-Католицьку церкву в Галичині ключові політичні діячі Росії заявили, що Уніатську церкву в галичині потрібно залишити в незмінному вигляді. Вона може бути корисною для російського суспільства.

Російський професор Пальмов призвав російський уряд залишити уніатів в Галичині в спокою.”

У нас в Росії після політики релігійного фанатизму і політичної близкорукості ми поставили себе в політичну і релігійну ізоляцію з усією Європою.

Ні терор ні репресії уніатів Росії не заставили їх зректися унії. Я пропоную повернутися Росії до віротерпимості. Якщо ми знову повторимо свою помилку в Галичині то в моральному історичному і релігійному аспекті втратимо її назавжди. В Росії боротьба з уніатами потерпіла фіаско, де позиції російського уряду великі. В Галичині ж де унія не тільки ввійшла в плоть і кров, а вспіла отримати повні правові гарантії її намагання ліквідувати закінчиться нещівною поразкою і соромом для Росії...” [27].

Однак російський уряд повважав, що зайнявши Галичину він повинен запровадити у ній православ'я. Історичний досвід показував російському уряду, що уніати повинні з'єднатися з російською православною церквою хочуть вони того чи ні. Однак уже російські дослідники питань унії сумнівалися в правильності дій уряду. За три століття діяльності уніатської церкви в Галичині вона стала любимою в народі, що не могло Галичан ні за гроші ні за інші матеріальні блага нашвидкоруч стати православними, тобто зукраїнців перетворитися в росіян. чи малоросів, як того бажав царський уряд. На впровадження православ'я в галичині російський уряд грошей не жалів. Із докуметів видно, що кожний російський православний священник, якого відряджали в Галичину, був забезпечений грошима. Великі кошти на реформу церкви в Галичині були затверджені особливою статтею радою міністрів російського уряду [28].

В цей же час російський уряд все робив, щоб організувати православне церковне управління в Галичині. Спочатку вважали, що управителями церковного життя повинні бути військові священники на чолі з протопресвітером духовенства військового [29].

Однак вирішили, що роль протопресвітера буде мала і не виразна, тому вирішили призначити для галичини окремого православного єпископа трифона, який раніше був єпископом Дмитровським ізобов'язали останнього негайно приступити до своїх обов'язків [30].

Бачачи розлад в Українській Греко-Католицькій церкві в Галичині австрійський уряд зробив спробу звільнити митрополита А. Шептицького. Однак російський уряд відмовив, наголошуючи, що А.Шептицький визнаний в Росії особою особливої політичної важливості, тому обмінювати його на журналіста Янчевського російський уряд не буде [31].

В цей же час із-за вимог австрійського уряду митрополит А. Шептицький після Курська був відправлений в суздальський Спасо-Єфимівський монастир під особливий нагляд настоятеля. З січня 1915 року по серпень 1916 року А. Шептицький перебував в осії на положенні заарештованого. Шептицькому не дозволялись ніякі зустрічі, тільки декілька разів йому було дозволено відвідати костюл для сповіді. Така жорстока поведінка з митрополитом А.Шептицьким пов'язується з постановою церковної влади. Однак яке має відношення церковна влада до полоненого в Львові митрополита А. Шептицького незрозуміло. Яким чином підданий Австрійської держави не православного віросповідання взятий в якості військовополоненого міг стати в'язнем Священного Синоду - незрозуміло, наголошувала Українська Життя [32].

Після того, як прогресивна російська преса підняла проблему перебування А. Шептицького в Росії, митрополиту А. Шептицькому було дозволено вільно займатися усіми справами, якщо він того побажає навіщати богослуження в монастирській церкві, але виходити за межі монастиря без дозволу настоятеля не дозволялося, оскільки Спасо-Єфимівський монастир був духовною тюрмою для російських релігійних злочинців [33].

Приниження російською владою митрополита А.Шептицького, його ув'язнення в суздальський монастир заставило В.Г. Короленка звернутися до російського уряду з зверненням: "Після зайняття російськими військами Галичини митрополит Андрей Шептицький був вивезений в Росію, коли російські політики проголосили про введення для Галичини широких політичних і релігійних свобод. Великий князь Микола Михайлович гарантував уніатам недоторканість церковного життя в Галичині. Здавалось на цей раз Росія виконає свої обіцянки і дасть національні і релігійні свободи галичанам-уніатам. Однак прибувши в Галичину єпископ російської православної церкви Євлогій розпочав насилля, тобто політику релігійної нетерпимості. Єпископ як військовий почав переслідувати українців-уніатів, тому митрополит граф - Андрей Шептицький виступив на захист гарантованих російським урядом національних і релігійних свобод, за що був по насильницьки вивезений в Росію.

В Росії митрополит Андрей Шептицький намагався відвідувати православні храми, але не відомо по яких причинах його російське духовенство виганяло із храмів, приміняючи до нього стародавнєхристиянське правило, яке виникло ще у час гоніння на християн: "Изидите"...

Все це говорить про дикість російської православної церкви, особливо у тому випадку коли Синод посадив митрополита-уніата в тюрму для релігійних злочинців. Треба зрозуміти, що митрополит-уніат голова чисельної пастви підчиненої папі римському, якого признає найголовнішим християнським архієреєм. Він підданий ворожій поки що нам держави, однак ми не маємо ніякого права ув'язнювати в тюрму де сидять російські релігійні злочинці. Невже Росія водночас об'являючи уніатам свободу і релігійну нетерпимість думає прихилити уніатів репресіями на свою сторону. Обіцяючи уніатам волю і водночас ув'язнюючи митрополита Андрея Шептицького Росія показує своє двуручництво, яке характерно взагалі для росії в поведінці з

українцями починаючи з XVII століття, тобто з часу заключення договору царя Олексія Михайловича з Богданом Хмельницьким” [34].

Російська тюрма в Суздалі була тяжким ударом для митрополита Андрія Шептицького, скоро він захворів і його перевели в один з південних монастирів. Після цього він був переведений в Ярославль, а в подальшому в Петроград [35].

Поводячись жорстоко з головою Української Греко-Католицької церкви російський уряд об’явив “повну волю всім релігіям”. У Вас громадян Росії тепер є можливість вільно сповідувати любую релігію: ”мусульманство, лютеранство, юдаїзм”. Та як вірно зауважив В.Г. Короленко уніатську релігію російський уряд не дозволив. коли цивілізовані країни Європи виступили на захист уніатів російський уряд заявив:” у нас фактически нет унии, у нас православие...”. Отже наголошував В.Г.Короленко Росія залишалася дворушницькою, особливо у питанні уніатської релігії в Росії [36].

Заслання митрополита Андрея Шептицького в Росію тільки ускладнили національні і культурні відносини Росії і Галичини. Фактична ліквідація Української Греко-Католицької церкви була бар’єром через який з Росією не бажали спілкуватися навіть союзники у війні. Заключення митрополита А. Шептицького, який для Галичини був символом національного, духовного і культурного відродження, показало галичанам сутність російського великодержавного і церковного шовінізму, сутність російської православної церкви. Росія миттєво ліквідувавши Українську Греко-Католицьку церкву показала всьому світу небажання миритися з національними, духовними інтересами українського народу. Підводячи підсумок всьому вищесказаному, що з’ясовувалось відносно Української Греко-Католицької церкви на шпальтах часопису московських українців “Украинской Жизни” з 1912 по1917 роки, зауважимо, що ні ліквідація Української Греко-

Католицької церкви російським самодержавством ні арешт митрополита А. Шептицького не похитнули віруючих.

З приїздом митрополита з російського заслання Українська Греко-Католицька церква знову відродилась, скинувши тяжкі окови російського насилля... [37].

Слід особливо наголосити, що російські газети часу Першої світової війни, широко висвічували зайняття Росією Галичини і арешт і вивіз в глушину Російської держави главу Української Греко-Католицької церкви, митрополита Андрія Шептицького. Із свідчень журналу “Украинская жизнь”, який прослідковував перебування митрополита А. Шептицького в Росії ми дізнаємося, що зі Львова митрополит Андрій Шептицький був перевезений російським військовим командуванням в Нижній-Новгород. Після недовгого перебування в Нижньому-Новгороді, митрополита Андрія Шептицького було переведено до Курську. По свідченнях “Руського Слова”, коли австрійське військове командування зрозуміло, що йому прийдеться залишити Львів, влада королівства Галичини і Володимирщини звернулася до Глави Греко-Католицької Церкви митрополита-графа Андрея Шептицького з пропозицією покинути місто з відступаючими військами. Військова адміністрація теж з свого боку наголосила, що якщо митрополит не вийде разом з відступаючими військами, то над ним нависне смертельна загроза. На такі пропозиції митрополит Андрій відповів повним відказом: “Там де паства, заявив Глава Греко-Католицької Церкви, там повинен бути і пастир. Я не покину місто ні при яких обставинах і залишусь з народом. “Бачачи неможливість подальших переговорів з митрополитом А. Шептицьким, група священників греко-католицької церкви телеграфувала військовому міністрові Австро-Угорської імперії, просячи насильно вивезти митрополита А. Шептицького в Відень. Відповіді не послідувало. Митрополит залишився у Львові. Дальше послідувало зайняття російськими військами Львова і арешт російською владою глави Греко-Католицької церкви.

У зв'язку з арештом митрополита Андрея Шептицького, преса почала цікавитися його долею. З цього приводу “Русское Слово” № 220, за 1914 рік опублікувала інтерв'ю з графом Бобринським, який знаходився в діючій російській армії і перебував у час арешту митрополита Андрея Шептицького у Львові. Бобринський наголошує, що коли Львів був зайнятий російськими військами, генерал Брусілов, ставка якого знаходилась в 20 верстах від Львова послав до митрополита-графа А. Шептицького офіцера з пропозицією явитися йому до нього в ставку. У ставці російської армії міш генералом Брусіловим і митрополитом. Шептицьким відбулась дуже довга розмова, після якої митрополит-граф був залишений на волі. Однак з нього було взято слово, що він припинить русофобську агітацію. Слово своє митрополит не стримав і на слідуючий же день виголосив в одному із храмів промову в якій призвав паству боротися до останньої каплі крові з всупившими у межі Австійської імперії ворогами. Я сам в храмі присутній не був, наголошує граф Бобринський, і проповіді тієї не чув, про це мені розповіли мої знайомі Галичане. У зв'язку з цим, я явився до генерала Брусілова і доложив йому про проповідь графа А. Шептицького. Виявилось, що генерал уже знав про неї із офіційних джерел. негайно було дано наказ арештувати нарушившого своє слово митрополита. Із свого будинку митрополит А. Шептицький був доставлений в автомобілі під конвоєм на вокзал і першим же поїздом відправлений в Київ. Із Києва митрополит А.Шептицький був перевезений в Нижній-Новгород. У час переїзду митрополита, всезнаюча петербурська газета “Биржовка” із цілком достовірного джерела узнала, що доля митрополита вирішувалася в Петербурзі на самому високому рівні, на рівні “Імператора”. “Однак, не дивлячись на доказовість цілого ряду злочинів зроблених А.Шептицьким відносно Російської імперії, митрополит-граф А.Шептицький не буде відданий до суду виключно із-за його високого духовного сану. “Якщо ж його перебування в Нижньому-Новгороді для

російської влади буде не зручним, то він буде перевезений в друге місце, при цьому рекомендувалося поселити його в Суздальському Спасо-Єфимівському монастирі Володимірівської єпархії, де заходилась добре обладнана тюрма для духовенства. Суздальська духовна тюрма однак залишилась в стороні від маршруту графа-митрополита і він у скорому переїхав з Нижнього-Новгорода в Курськ, де як свідчать, його по прибуттю навістив Курський губернатор і голова дворянства Курщини, в супроводі яких митрополит обійшов усі православні храми, а також бував у них на богослужіннях. Газета Церковь у своєму № 41 за 1914 сповіщала, зі слів архієпископа Курського Тихона інтересні факти про життя митрополита галицько-руського уніатського графа А.Шептицького: “Для його розміщення в Курську відведений був дім-особняк Полтарацкого. Митрополиту дозволено вільно роз’їжджати по місту під наглядом поліції. Митрополит навістив архієпископа Курського Тихона і вихлопотав у нього дозвіл навіщати православне богослужіння в архієрейському монастирі, де він стоїть біля олтаря. Митрополит-граф А. Шептицький виявив бажання навістити архієпископа Харківського Антонія, А.Шептицький виказав задоволення відносно зайняття російськими військами Галичини російськими військами наголошувала у своєму №2591 році газета “Колокол”.

Із пізніших свідчень про перебування митрополита А. Шептицького в Курську, слід відмітити, наголошує передова стаття газети ”День” від 30 вересня 1914 року, що митрополит А.Шептицький почав переписуватися з архієпископом х арківським Антонієм, який до цього був архієпископом Волинським. Петроградські церковні кола, наголошувалось в статті, з увагою відносяться до цієї переписки. Обидва церковні ієрарха обмінялися декількома листами і зачепили питання улаштування уніатської церкви Галичини в рамках Російської держави. Декілька питань було порушено відносно проблеми переїзду митрополита- графа з Курська в Петроград. Архієпископ Антоній обіцяв доложити

про наслідки від переговорів по поверненню з Петрограда. 15-20 жовтня архієпископ Антоній доложив про наслідки своїх переговорів з митрополитом А. Шептицьким Синоду Російської Православної Церкви.

З кіл близьких до митрополита Антонія наголошувалось, що митрополит А.Шептицький окрім висунутих церковних питань задав російському уряду і Синоду Російської Православної Церкви багато політичних питань, такі: як тепер буде відноситись Російський уряд до українського народу, наголошував про необхідність збереження в Галичині ордену Базилиан, про необхідність збереження в Галичині поміщицького класу, як устою державності особливо цінного при різко вираженій національній боротьбі в Галичині. Архієпископ Антоній відчасти на ці запитання дав відповідь негативну. По другому питанню архієпископ Антоній повважав, що державне улаштування в Галичині нічим не повинно відрізнятись від улаштування від Волинської губернії і усіх решту губерній Південно-Західного краю. Відповідаючи митрополиту Андрею Шептицькому по питанню необхідності при бомбардуванні Кракова пожаліти наявні там польські релігійні святині, архієпископ Антоній виразив свою глибоку впевненість в тому, що російська армія буде бережно відноситись до польських святинь і не піде по шляху своїх ворогів. Яка буде подальша доля уніатського митрополита наголошує газета "День" невідомо, тому газета вирішила залишити це питання відкритим. Дуже цікавою, на нашу думку, є стаття видрукувана на сторінках Пертербурзького "Биржевика" професора духовної Петербурзької семінарії Пальмова. Шанований в російському суспільстві представник богословської науки висказався з приводу перебування в Росії митрополита А. Шептицького так: "Вполне одобряю изгнание митрополита А. Шептицкого, променявшего католицизм на унию и протестовавшего против русских завоевателей. Народ Шептицкого не любил считая его аристократом и чуждым себе по духу. Не любил народ

єпископов Григорія Хомишина в Станиславе и Константина Чеховича в Перемышле. Оба они по безхарактерности, страха ради, политикой больше занимались чем просвещением паствы”. Ніяких фактів однак, окрім загальних декларативних фраз, підтверджуючих для характеристики митрополита А. Шептицького і греко-католицької Церкви взагалі, наголошувала газета професор Пальмов не приводив [38].

Газети за 1915 рік засвідчують, що засланий російською владою греко-католицький митрополит А.Шептицький, російською військовою владою, через посередництво свого брата висунув клопотання перед російським урядом на право поселитися йому у Перторгаді. У зв'язку з цим газети розповідають про неприязні стосунки митрополита-графа А. Шептицького з архієпископом Курським Тихоном. Петроградська газета “День” пише, що знаходячийся в Курську греко-католицький митрополит граф А. Шептицький намагався вступити у дружні стосунки з місцевим православним духовенством, у зв'язку з цим він зробив візит до архієпископа Тихона, але той його по невідомій причині не прийняв. Опісля він почав навіщати православні храми, та звідти його вигнали. Ці вигнання митрополита А.Шептицького стали предметом обговорення на священному Синоді, у Думі. Чи правда, запитує депутат Думи І.В. Тітов, що в Курську уніатському митрополиту А. Шептицькому по розпорядженню архієпископа Тихона було наказано покинути храм після літургії, про що усьому суспільству в деталях розповів журнал “Колокол”. Сам же журнал “Колокол” так зображує ситуацію, що склалася внаслідок відвідин митрополитом А. Шептицьким православного храму в Курську: ”по літургії митрополиту запропонували покинути храм, оскільки на літургії вірних мали бути присутні тільки православні віруючі. Коли йому усе пояснили і про все розказали то він відповів ієрархам російської православної церкви, що він теж православний. ”Звичайно, наголошував депутат І.В.Тітов, таке вигнання

митрополита А. Шептицького є зовсім не вірний крок, такий факт може викликати дуже погане ставлення уніатів до російської влади.” Внаслідок клопотання депутату І.В.Тітову відповідає прокурор святішого Синоду В. К. Саблев: ”Курський єпископ розуміє, що уніатський митрополит до сомну російської православної церкви не належить, однак саме вигнання з храму факт більше політичний ніж релігійний, у зв'язку з цим, наголошували “Русские Ведомости”, питання графа А. Шептицького слід розглянути на засіданні Думи. Бачачи, що навколо сенсації вигнання митрополита А. Шептицького з храму, можна побільшити тираж і коло читачів, ”Колокол” спочатку повважав дії архієпископа Тихона правильними, але коли урядова газета “День” помістила статтю у якій заявила про відношення уряду до цього питання, вважаючи поступок архієпископа є вірним кроком, ”Колокол”, наголошує редакція “Украинской жизни” спохватився і його смиренний редактор В. Скворцов зайняв уже зовсім другу позицію, очевидно не без натиску офіційної влади: ”Мы с болью в сердце узнали об изгнании православного-униатского митрополита А. Шептицкого из православного храма в Курске. Не будем касаться частного вопроса о неприятия униатского митрополита архиепископом Тихоном. Очевидными есть факты, що нанося визиты местному Курскому духовенству митрополит А. Шептицкий хотел отдать дань уважения представителям российской православной церкви, но наши иерархи нося в сердце неведомую злобу, ненависть, а не любовь Христову, выгнали православного митрополита с православного храма. Неприлично православным града, где митрополит православный-униат обитает не пускать оного в храм Христовый. Есть положения, которые обяыывают принимать и неприятных за ради спасения Христового, и приступных и католикови сектантов, и это должен знать каждый во Христе, каждый священник, а тем более епископ, по завету предводитель паствы и добродетель Христов”. Треба

зауважити, наголошувала редакція “Украинской жизни”, що зробивши помилку один раз “Колокол” приклав багато зусиль, багато старань, щоби знову здобути довіру як об’єктивного органу у культурного і інтелігентного читача [39].

В цей же час, коли на шпальтах газет, на засіданнях Думи, Церковного Синоду виносились судження відносно подій в Курську, сторінках газети “Киевская мысль” наголошувалось, що в Київ привезений із Галичини і висланий в Томську губернію уніатський єпископ Стефан Юрек доктор філософії і професор церковного права Львівського університету [40].

Проїзд єпископа в Росію залишився майже незауваженим у зв’язку розгортанням сенсаційних подій навколо особи митрополита-графа А.Шептицького. У зв’язку з інцидентом з митрополитом А. Шептицьким, архієпископ Курський Тихон сповіщав Священному Синоду Російської Православної Церкви: ”що випадку вигнання митрополита-графа А. Шептицького не було, як це сенсаційно розписала преса, і не було такого щоби його виганяли хоч з однієї церкви Курська”. Кореспондент “Руського Слова” з цього приводу і з цілком достовірних джерел вказує на наступне: ”Скоро по прибуттю в Курськ 26 вересня, в день святкування Іоана Богослова, митрополит-граф А. Шептицький з дозволу і у супроводі губернатора Курська Н.П. Муратова прийшов на службу божу у супроводі поліцейського чиновника в церкву Знаменського монастиря і вислухав в церкві всю літургію. Після літургії архієпископ Тихон виразив губернатору Н.П. Муратову своє незадоволення тим, що уніатсько-православний митрополит А. Шептицький залишився в храмі і після окриків “ізійдіте”, і посив губернатора Курська Н.П. Муратова робити розпорядження, щоби супроводжуючий А. Шептицького чиновник після окриків “вийдіть” вивів його з церкви. Губернатор Н.П. Муратов виконав бажання архієпископа Тихона, і супроводжуючий митрополита поліцейський чиновник вивів митрополита А.

Шептицького з церкви Ізмайловського монастиря. Через неділю митрополит А. Шептицький знову прийшов на службу божу до церкви в Знаїтургію. Після цього архієпископ Тихон звернувся до губернатора Н.П. Муратова за роз'ясненням, чому не дивлячись на те, що не по бажанню архієпископа митрополит- уніат граф А. Шептицький і далі залишається в храмі після літургії. При цьому архієпископ Тихон виразив здивування, що коли А. Шептицький відвідує храм, то у той час хазяїном храму являється не він, а адміністрація. Внаслідок протестів архієпископа Тихона губернатор Курська Н.П. Муратов змушений був заборонити ходити митрополиту-графу А. Шептицькому на моління в православні храми м. Курська, однак дозволив ходити на службу божу в костел, де митрополит скоро став шанованою особою католицької громади міста Курська, другом і співрозмовником місцевого курського католицького священика. Діяльність митрополита-графа А.Шептицького у костелі настільки була бурхлива, його проповіді настільки зачаровували прихожан, що паства костелу почала множитися, що занепокоїло уряд. Зробивши костел немовби відправною точкою своєї опори митрополит знову почав відвідувати православні храми. Пристав, який супроводжував завжди митрополита по місту і завжди йому усе дозволяв, навіть після заборони губернатором приходити на моління в православні храми. За невиконання розпорядження губернатора і знову після скарги архієпископа Тихона, пристав по розпорядженню губернатора Н.П. Муратова був арештований на трое діб. Внаслідок остаточної заборони ходити на моління в православні храми митрополит А. Шептицький переніс усю свою діяльність в курський костел. В костелі, відмічають джерела, митрополит-граф А.Шептицький став справжнім авторитетом усіх прихожан. Його служби стягували до себе велику кількість народу. Усі католики вважали за честь побувати на службі такого високого ієрарха християнського світу. У скорім часі Митрополит А. Шептицький став

великим авторитетом богословія і піітики у Курську. Однак, митрополит у своїх проповідях у костелі почав критикувати місцеве православне духовенство Курська і зокрема архієпископа Тихона, за відсутність у останнього почуття православного зближення, християнської любові. В настоящій момент, зауважує кореспондент газети “Русское Слово” митрополиту А. Шептицькому заборонено навіщати навіть костел і він утримується під сторогим домашнім арештом [41].

Власне цим і завершується період перебування митрополита А. Шептицького у Курську, подальша його доля перебування в Росії пов’язується з іншими містами та краями, але це вже пізніше, після революції в Росії він повернувся на Україну [42].

Безсумнівно, що тема нашого дослідження це і подальший розвиток греко-католицьких громад в Росії в ХХ столітті оскільки “гоніння на уніатів, де вони залишалися в підвішеному стані продовжувалося до 1904 року”[43].

В 1905 році російський уряд під тиском західних католицьких держав проголосив маніфест згідно якого “Росія оголошувала віротерпіння”. Згідно положень цього маніфесту російський уряд припиняв “росвітницьку роботу з уніатами”. За таких обставин насильно загнані в православ’я уніати знову повернулися до унії [44].

З 1891 року в Москві розпочинається відновлення функціонування греко-католицької громади на чолі з священником. Вона, як засвідчують архівні джерела, без офіційної реєстрації, керуючись тільки рішення російської влади, згідно якого в “1890 році Сенат припиняв в Російській імперії гоніння на уніатів”. Власне на такому становищі греко-католицька громада Москви профункціонувала до епохи революції 1904-1905 років [45].

Розглянуті нами документи дають право наголошувати, що до цього часу греко-католицькі громади в Російській імперії офіційно не реєструвались, хоча одночасно не заборонялись, однак їх функціонування владою не

заохочувалось. Вони функціонували як неформальні релігійні об'єднання, що видно із архівних документів Москви [46].

В 1905 році російський уряд внаслідок революції та під тиском західних католицьких держав проголосив маніфест згідно якого “Росія оголошувала віротерпіння”. Згідно положень цього маніфесту російський уряд припиняв “просвітницьку роботу з уніатами”. За таких обставин насильно загнані в православ'я уніати знову повернулися до унії. Однак цей маніфест був виданий у час революційної пори, коли російський уряд був слабкий і намагався заспокоїти російське суспільство різними пом'якшуючими маніфестами і циркулярами. Рівно через 10 років в 1916 році Європа стала свідком “нейтральності російського уряду до уніатів в Росії”. Як бачимо із архівних джерел в Росії боротьба з уніатами потерпіла фіаско, позиція російського уряду в релігійному питанні була постаблена. Однак Унія не ввійшла в плоть і кров Російської держави, і не встигла отримати повної правові гарантії її намагання закріпитися в критичний час і поширитись по всій Росії. Унійна ідея не була визнана російською православною церквою, а в подальшому російським урядом [47].

Однак, як засвідчують архівні документи, в Москві, в Російської імперії у 1904-1909 роках активно функціонувала греко-католицька громада, яка називалася “греко-католицька церква східного обряду “Різдва Святої Богородиці”. Архівні документи засвідчують, що прихожанин греко-католицької Церкви, інженер-технолог Балашов Володимир Васильович, який проживав в Москві за адресою: Большая Молчановка, д.34, кв.1, був членом греко-католицької громади міста Москви з 1909 року. Як бачимо із архівних джерел греко-католицька громада міста Москви на чолі з священником активно профункціонувала до 1920 року. Ні революції ні війни не припинили її функціонування. У час коли нова влада Рад робітничих та солдатських депутатів утвердилась в Москві і розпочала перереєстрацію всіх в тому числі й

релігійних організацій, “Греко-Католицька Церква Різдва Пресвятої Богородиці” теж подала заяву на перереєстраціє своєї громади. Як засвідчує архівний документ “Відділу управління Московської Ради робітничих і селянських депутатів від 24 грудня 1920 року, від громади Греко-Католицької Церкви східного обряду Різдва Пресвятої Богородиці до влади поступила заява з наміром заключити договір з Московською Радою робітничих і червоноармійських депутатів по питанню реєстрації громади і отримання відповідного статусу в місті Москві.

В кінцевому результаті греко-католицький рух в різних формах, згідно діючих законів про функціонував до 1930 року і після цього в епоху сталінського тоталітаризму був остаточно ліквідований [48].

Таким чином з 1930 року до 1989 року, до часу організації в рамках нової Російської держави української діаспори в Росії, не було греко-католицьких громад в Росії. Вони зароджуються внаслідок необхідності задоволення духовних потреб національно-свідомих українців.

Тому в рамках відновлених наукових, громадсько-культурних громад постало питання про становище Української Греко-Католицької Церкви (УГКЦ) в Російській Федерації, Москві. Однак скоро російська влада побачила небезпеку в УГКЦ і в зв'язку з введенням нового законодавства, яке обмежує діяльність “нетрадиційних релігійних громад в Росії”, обмежила діяльність УГКЦ в Москві, Російській Федерації [49].

До часу прийняття нового “закону про релігію”, УГКЦ в Росії мала дві зареєстровані парафії (Омськ, Прокоп'євськ; отці-парохи: Ярослав Сподар і Сергій Голованов), які сьогодні треба перереєструвати. Згідно з даними, поданими о. Сподарем, є десять релігійних парафій зі сформованими десятками засновників у Москві та ряді міст Сибіру та Далекого Сходу. Прийняття нового законодавства ускладнює процес надання УГКЦ юридичного статусу.

Новий “Федеральний закон про свободу совісті і про релігійні об’єднання”, визнаючи особливу роль Православ’я в історії Росії, інші християнські конфесії (також і католицизм) ставить на один рівень з ісламом, буддизмом, юдейством і відносить їх до розряду “шанованих” (див. Вступ Закону).

Це, за ст.2 п.3 Закону, не означає пригноблення свободи совісті для людей інших віросповідань, але на практиці надає певні труднощі і серйозні перепони щодо закріплення юридичного статусу інших конфесій, зокрема УГКЦ в Росії. Так, статті 9 п. 1 та 11 п.5 цього Закону уможливають реєстрацію місцевої релігійної організації (тобто парафії) лише при наявності документа, виданого місцевими державними органами, який підтверджує існування релігійної групи (не менше десяти чоловік - ст. 8 п.3) на даній території протягом принаймні 15 років. Це значить, що у більшості випадків у державній реєстрації наших парафій буде відмовлено, згідно зі ст. 11 п.9 та ст. 12 п-1. Парафії УГКЦ можуть існувати лише на правах “релігійної групи”, яка може функціонувати, відправляти богослуження у приватних приміщеннях, але не має права юридичної особи (ст. 7). Про можливість утворення Єпархії у ближчі роки не доводиться й говорити, бо, згідно зі ст.8 п.4 «централізована релігійна організація» (в нашому випадку Єпархія чи Екзархат) визнається законодавством лише при наявності трьох «місцевих релігійних організацій» (zareєстрованих парафій). Якщо на цілій території РФ zareєструється хоча б три парафії, тоді Федеральний орган юстиції міг би zareєструвати Єпархію УГКЦ для Росії (ст. 11 п.3).

Крім того, згідно зі ст. 8 п. 5, “централізована релігійна організація, структури якої діяли на території РФ на законних підставах на протязі не менше 50-ти років на момент звернення вказаної релігійної організації до органу реєстрації з заявою про державну реєстрацію, має право вживати в своїх назвах слова “російський” і похідні від нього”. Це значить, що на даний момент наша Церква у Росії

має статус іноземної релігійної організації (ст. 13 п.1), яка, згідно із Законом, має право лише на відкриття свого представництва з дуже обмеженими повноваженнями (див. ст. 13 п.2), яке могло б бути зареєстроване при Римо-Католицькій Церкві (ст. 13 п.5). Також завдяки згоді і підтримці РКЦ можлива реєстрація наших парафій, які б діяли при костелах на підставі біритуалізму. В цьому випадку нашим священикам прийшлося б зайняти двозначну позицію, наприклад, їм доводилося б уникати вживання назви “греко-католицький”, замінюючи словами “вселенсько-православний”, як це робилось у Сургуті Тюменської області. Як свідчить досвід праці на Східній Україні, це зовсім не сприятиме визначенню ідентичності нашої Церкви і вводитиме непорозуміння серед вірних. До того ж, проблеми з реєстрацією парафій має і Римо-Католицька Церква. Так, у європейській частині Росії, після прийняття Закону, з червня по грудень цього року переєстровано лише 7 з 93 парохій РКЦ [50].

III. Беручи до уваги викладене вище, переходимо до характеристики окремих регіонів Росії під оглядом щодо перспектив Української Греко-Католицької Церкви.

1. Європейська Частина Росії.

а) На цій території розташовані найголовніші адміністративно-політичні, історичні і духовно-культурні центри РФ.

б) За даними Українського Посольства, у європейській частині Росії проживає найбільша кількість історичних українців, однак, демографічні дані свідчать про невелику динаміку зростання їх чисельності у порівнянні зі Східними і Північними регіонами РФ, а в останні роки навіть значне скорочення.

В силу різних історичних обставин цей регіон посідає перше місце за ступенем асиміляції українців з російським населенням. Так, за статистикою, лише 14,2% українців з Воронезької області назвали українську мову рідною.

в) Історичні дані свідчать, що найбільша хвиля іміграції в цей регіон відбувалася в 17-19 століттях; враховуючи, що у 50-их роках виходцям з Західної України, які поверталися з концтаборів та заслань, заборонялося оселюватися у визначних містах, не важко згадатися, що серед українців європейської частини Російської Федерації кількість греко-католиків дуже невелика. Однак, у великих містах (особливо це стосується Москви і Петербурга) серед українців може бути значний процент інтелігенції і кваліфікованих професіоналів різних галузей, які залучувалися до праці в головніших центрах СРСР, тому священики для цих міст повинні бути найбільш інтелектуально підготовленими.

г) За свідченням Преосвященнішого Патріарха-кардинала Любомира Гузара, Апостольський Адміністратор для римокатоликів цього регіону Архієпископ Тадеуш Кондрусевич дуже неприхильне ставиться до українських греко-католиків, що в умовах сучасного законодавства РФ зводить до мінімуму практичну можливість здійснення продуктивних місій [51].

д) Серед даних Посольства, інформуючих про життя і діяльність українських об'єднань в окремих містах і областях Європейської Частини РФ, найбільш цікавими, з огляду на перспективу для УГКЦ, є наступні:

1) Москва. У столиці РФ проживає 552.670 українців (по паспортах радянського часу) що складає 6,8% усього населення міста. За проведеною статистикою Українським Університетом м.Москви (видає Науковий Вісник Українського Університету, видано X томів 2000-2006), в Московській області проживає 1 млн., 200 тис. українців. В Москві на 2006 рік діє три незареєстровані громади Української Греко-Католицької Церкви у кількості: перша очолювана отцем Валерієм Шкарубським який ось уже на протязі вже скоро 15 років раз в місяць приїздить в Москву з Києва на відправлення служби божої для віриних УГКЦ в Москві - 50-80 чоловік; друга очолювана отцем О.Сімченком, випускником Івано-Франківської Теологічної

Акаднемії УГКЦ, висвяченим єпископом Іринеєм Біликом в 1998 році, та направленим ним на служіння вірним УГКЦ в Москву. Чисельність цієї громади УГКЦ 20-30 чоловік і третя - 15-20 осіб. Серед суспільно-культурних осередків слід зазначити, що залишилась єдина на Москву на 2006 рік громадська організація “Український Історичний Клуб” (Голова, професор - Віктор Ідзьо). При Українському Історичному Клубі, офіційно зареєстрованій регіональній громадській організації св.р. №7571 в більш легальній формі створено духовне відділення “Український Греко-Католицький Центр” (Керівник відділення згідно поданих для реєстрації документів в Міністерство Юстиції РФ, очолює член Українського Історичного Клубу, громадянин Росії, корінний москвич, отець УГКЦ м.Москви О.Сімченко. Науково-дослідною роботою в Москві з правом на всю Російську Федерацію займається Український Університет в Москві (Ректор, професор – В.Ідзьо).В 2007 році УУМ повинен відсвяткувати своє 15-ти ліття... В Москві виходить сьогодні: Український Огляд (Головний редактор О.Руденко-Десняк), “Науковий вісник Українського Історичного клубу”. Видано XI томів (1997-2005) (Головний редактор В.Ідзьо). Українське Посольство у поданій інформації звертає особливу увагу на те, що у московських українців найбільш помітні проблеми з владою, яка не розуміє задоволення потреб українців в Москві. Посольство та серйозні релігійні та наукові кола наголошують, що слід надавати допомогу Українському Історичному Клубу та Українському Університету м.Москви, які роблять конкретну науково-культурну роботу по розбудові української духовності в Москві в рамках законодавства, яке існує в РФ., зокрема домагається юридичного статусу УГКЦ в Москві.

2) Санкт-Петербург. Місто населяє понад 150 тис. українців, або 3% населення міста. Діє «Українське суспільно-культурне об'єднання ім. Шевченка», систематично проводяться концерти та інші культурні заходи.

3) Волгоград. Проживає майже 79 тис. українців, або 3% населення міста. Працює Товариство української культури «Проліски»;

Волгоградський Державний Педінститут проводить широкомасштабні наукові дослідження з україністики.

4) Вороніж. Населяє понад 122 тис. українців, або 4,9% населення міста. При Воронізькому Державному Університеті діє філія Товариства української мови ім. Шевченка та інші культурні організації.

5) Калінінград. Проживає понад 62 тис. українців, або 7,2% населення міста. З 1992 року діє обласне Калінінградське Товариство української культури «Мрія», при якому відкрито недільну школу Товариство бере активну участь у щорічних міжнародних фестивалів:

прибалтійських міст, репрезентуючи українську культуру.

6) Самара. Проживає понад 82 тис. українців, або 2,5% населень Створено Самарський обласний український національно-культурний центр, працює недільна школа, український хор, організован Українську редакцію на незалежній радіостанції «Радіо - 7».

7) Сочі Краснодарського Краю. Крупний і визначний курорт і східному узбережжі Чорного моря. Діє Український культурний цент недільна школа, проводяться вечори, Шевченківські свята тощо.

2. Сибір і Далекий Схід.

Дещо благоприємніші обставини для розвитку нашої Церк складаються на території Західного і Східного Сибіру, а так Далекого Сходу.

а) Дані про ці регіони базуються на довідці Українське Посольства в Росії, а також о. Сподара та о. Майби, що побували та місіями, влаштованими завдяки ініціативі Новосибірського Єпископа РКЦ Йосифа Верта. З приватної розмови Владики Любомира Гузар;

За о. Сподарем видно, що Єпископ Верт готовий вже прийняти наших священників. До латинських храмів ходить дуже багато греко-католиків. Римо-католицькі священники

хотіли б допомогти їм в їх бажанні молитися і отримувати духовне оформлення у рідному обряді. В м. Омську діє парафія УГКЦ, настоятель якої о. Сергій Голованнов нещодавно повідомив про те, що Адміністрація міста дозволила Апостольській Адміністрації придбати дві споруди для греко-католиків. Одна з них - колишня мечеть - вже облаштовується під храм, в другій буде парафіяльний осередок з українською бібліотекою, недільною школою і т.д.

б) Звіт о. Сподара про його місійну поїздку з 2.10 по 11.12. 1997 року виявляє можливість створення греко-католицьких парафій принаймні у десяти місцях Сибіру і Далекого Сходу. Там створені осередки засновників УГКЦ чисельністю по 10 чоловік (необхідних для реєстрації у державних органах). Місії у містах Омську та Сургуті Тюменської області показали, що потенційна кількість парафіян, які регулярно б відвідували церкву, сягає 200-400 чоловік. В Омську під час Служби Божої, за повідомленням о.Сподара, було присутніх більше 200 чоловік (порівняйте: в липні 1998 року на Архиєрейській Св. Літургії з Владикою Юліаном Гбуром було 100 чоловік). У місті Томську люди готові прийняти навіть одруженого священника УГКЦ з родиною.

Всі ці осередки УГКЦ засновані за допомогою українських громадських організацій.

в) Фінансові спроможності тих осередків фактично рівні нулю. Відстані між названими містами дорівнюють 500-1500 км; за словами Єпископа Верта треба бути мільонером, щоб працювати у Сибіру, адже кожна подорож до США обходиться йому 1000 доларів. Авіаквіток з Іркутська до Москви чи до Києва коштує не набагато менше.

г) Сибір та Далекий Схід населяє понад 1,5 млн. українців, але, навряд чи можна серйозно більшість з них ідентифікувати з греко-католиками, як це робить о. Сподар. У своєму ж звіті він підкреслює, що успішність місії можлива лише через старше покоління, яке ще пам'ятає основи католицького віросповідання. Це старше покоління,

звичайно, має велике бажання і потребу у духовній опіці українського греко-католицького священника, який асоціюється в них з вірою батьків, з втраченою батьківщиною, з їх молодістю. З розмови патріарха-кардинала Любомира Гузара з о. Сподарем виявляється, що ці старші люди з неприязню і з підозрою відносилися б до парафіян не українців, особливо російського походження, не говорячи вже про священника-росіянина, у той час, маємо свідчення про велику кількість мішаних подруж серед потенційних парафіян, які не проти бути прихожанами УГКЦ. Так чи інакше, наша Церква там повинна дбати, щоби найменший конфлікт на національному чи міжрелігійному ґрунті не став великою проблемою у реєстрації Українських Греко-Католицьких парафій (порівняйте: Закон про релігію ст. 14 п. 2).

д) Наступні міста, згідно зі звітами о. Сподара, о. Голованова виглядають найбільш перспективними:

1) Омськ. Мешкає 104 тис. 830 українців. Найбільша Українська греко-католицька парафія, яка з жовтня 1998 року має релігійну споруду з назвою Покрова Пресвятої Богородиці. Парафія налічує від 100 до 200 чоловік, при якій активно діють недільна школа, українська бібліотека.

2) Прокоп'євськ. Мешкає 65 тис. 245 українців. Діє зареєстрована парафія. Парафію УГКЦ заснував ще з 1959 року о. Василь Рудко, який перебував там на засланні.

3) Сургут Тюменської області, в якому побував В.Ідзьо з 16 квітня по 16 травня 1997 року має парафію УГКЦ. Парафія УГКЦ налічує до 500 осіб. Постійного приміщення не мають; під час місійних приїздів священників УГКЦ вірні моляться в приміщенні української школи. Збільшення громади можливе за рахунок агітації екуменізму з Російською православною церквою.

4) Тюмень. Мешкає 260 тис. 203 українці. В Тюмені о. Сподареві не вдалося зорганізувати десятку засновників парафії, але він зустрічався з товариством «Єдина Родина», співзасновник якого є Кепещук Богдан Гаврилович, юристом

мерії м.Тюмень, який разом із своїми товаришами висловили побажання утворити Українську Греко-Католицьку спільноту при приїзді священника для цієї діяльності.

5)Томськ. Мешкає 2 тис. 799 українців. Заснована Українська Греко-Католицька десятка. Є Товариство «Джерело», члени якого висловили дуже велике побажання прийняти греко-католицького священника.

6) Челябінськ. Мешкає 109 тис. 615 українців. Отець Сподар також склав список засновників Української греко-католицької спільноти. Під час перебування в місті він займався душпастирською працею, уділивши багатьом Святі Тайни. Громада УГКЦ заснована за допомогою місцевих українців.

7) Красноярськ. Мешкає 118 тис. 763 українці. Є Українська Греко-Католицька громада, яка також очікує на приїзд священника для душпастирської обслуги. У місті активно діє громадська організація «Україна».

8) Владивосток. Мешкає 185 тис. 091 українці. Українська Греко-Католицька громада складається з 15-ти чоловік; іде процес реєстрації в органах юстиції Приморського краю. Відслуживши Літургію в римо-католицькому костелі, о. Сподар дізнався, що значна кількість парафіян костелу є греко-католики. Діє товариство Української культури.

9) Магадан. Мешкає 85 тис. 772 українці. В Магадані є Українська Греко-Католицька парафія. На території Магаданської області було дуже багато сталінських таборів, тому кількість греко-католиків там повинна бути досить висока.

10) Єкатеринбург. Мешкає 82 тис. 215 українців. Діє Уральська асоціація українців, яка, за словами о. Сподара, «вичерпала свої можливості по відродженню духовності української нації, і тому подальшу працю не уявляє без участі священника». Отець Сподар склав список для реєстрації громади українських греко-католиків.

11) Южно-Сахалінськ. Мешкає 46 тис. 216 українців. Отець Сподар склав список засновників української греко-

католицької громади; місцеві люди тісно співпрацюють з католиками корейської національності, які там проживають.

Доки перейдемо до пропозицій щодо дальшого розвитку душпастирства Української Греко-Католицької Церкви в Російській Федерації, зокрема в Москві, столиці Росії [52].

Перспектива Української Греко-Католицької Церкви у Москві заторкує дуже багато аспектів політичного, церковного та економічного життя України, Росії та Ватикану. Отже, по-порядку.

1. Живучість Української Греко-Католицької громади у Москві доведена самим фактом її існування діяльністю протягом 10 років вірних УГКЦ у несприятливих умовах. В вірних УГКЦ немає приміщення, економічні обмеження, громада потребує фінансової підтримки, національно-свідомих постійно проживаючих священників, які б легально працювали, наприклад в рамках Українського Історичного Клубу м. Москви, його духовного Відділення “Український Греко-Католицький Центр”, мали фінансову підтримку для душпастирської діяльності в Москві на 5 років. За таких обставин стержень вірних, навколо такого священника, який плекав ли засади УГКЦ в Москві збільшувався.

Таким чином для легалізації Української Греко-Католицької громади в Москві, тобто надання їй статусу релігійної організації, потрібні рішучі дії з боку Патріархату (Митрополії) УГКЦ, який щойно благополучно переніс осідок до столичного Києва, а також Ватикану, Католицької митрополії в Росії.

Що стосується інших громад, розташованих у тій чи іншій області у Росії, з огляду на те, що віддалі між населеними пунктами не великі, а колосальні, як наприклад в Сибіру чи на Далекому Сході і, якщо ще й зважити на тяжкі кліматичні обставини з майже постійною зимою в деяких регіонах, Москва могла би стати концентруючим ядром УГКЦ в Росії, тому цей варіант фінансової, технічної підтримки УГКЦ в Москві, цілком можливий для здійснення.

2. На нашу думку, в Москві можна буде створити Центр для передпідготовки і розподілення священників УГКЦ. За таких обставин можна вирішити проблему майбутнього душпастирства УГКЦ в Росії. Варто було б в Патріархії не говорити про українців взагалі, українських греко-католиків в Москві, а реально і конкретно надати їм допомогу в рамках вищевилжених реалій. Варто було б вислати в Український Історичний Клуб добрепідготовленого священника, який взяв би на себе обов'язок, познайомитися з людьми, вірними УГКЦ, та розпочати конкретну постійну душпастирську роботу. Безсумнівно, що це повинен бути священник-українець, інтелектуал вихований на українській національній ідеї українського народу. Це повинна бути людина, яка реалістично дивляться на світ (громадяни України, Росії, щоб не було проблем з візами та із знанням російської мови), фінансово спроможна реалізувати плани УГКЦ в Москві.

3. На нашу думку слід започаткувати Фонд підтримки Духовному Відділенню УГКЦ Українського Історичного Клубу м.Москви, як підтримати матеріально, технічно стремління Клубу до співпраці задля розбудови УГКЦ в Москві на легальній основі. Безсумнівно, щодо цієї програми потрібно підключити «Реновабіс», «Церкву в Потребі» та інші організації.

4. Треба підібрати також добревивчених священників, які б окрім Москви з радістю б поїхали в Сибір, чи Далекий Схід. На нашу думку, як в Москві та і в Росії повинні їхати священники УГКЦ, які дали обіцянку неодруження.

5. Патріархії слід вирішити матеріальну допомогу для реєстрації УГКЦ, яка є однією з найбільших труднощів. Слід врахувати хабарництво російських чиновників, без якого в даний час не можна вирішити проблему реєстрації УГКЦ в Москві, Росії. Всяка такого роду реєстрація коштує, враховуючи вищевилжене, додаткових фінансових витрат [52].

Не можна заперечити, що в Росії проживає велике число українців, як рівно ж не можна заперечити, що серед них є люди, які почувають себе вірними української греко-католицької церкви, чи є греко-католицького віровизнання. Ми зобов'язані до душпастирської опіки над ними, а вони її потребують і хочуть її від УГКЦ прийняти. Слід накінець прийняти кінцеве рішення з холодною розсудливістю, без емоцій, керуючись розумом, а не серцем, і у спосіб централізований, а не поодинокі і не по-партизанськи, а як виложено вище на легальній основі, розпочинаючи розбудову УГКЦ з серця Росії, Москви, власне туди треба звернути всі моральні та матеріальні погляди, оскільки визріли певні юридичні засади для легально функціонування УГКЦ в Москві в рамках російських законів [53].

У висновк нашого дослідження наголосимо, що внаслідок відновлення Української Греко-Католицької Церкви українці в Україні та східній діаспорі, зокрема в Казахстані та Російській Федерації в рамках існуючих законів маю право задовольняти, згідно своїх обрядів духовні та релігійні потреби...

Вивчення релігійних процесів, які відбуваються в Україні та Росії, зокрема відновлення духовного життя в рамках УГКЦ, потребує подальшого дослідження. “Короткий нарис історії УГКЦ – за свідченнями джерел російських архівів”, це лиш початок цієї не простої, але вкрай потрібної роботи... [54].

Список джерел та використаної літератури:

1.Віктор Ідзьо. Українська держава в XIII столітті. Івано-Франківськ, 1999, с.116-121

Віктор Ідзьо. Ранньослов'янське суспільство, ранньослов'янська державність і зародження та становлення християнства на території України. - Львів "Агенція Релігійної Інформації", 2001. - 320с

Віктор Ідзьо. Ранньослов'янське суспільство і ранньослов'янська державність. Зародження і становлення християнства на території України. Видання II доповне і перероблене. - Львів "Сполом", 2004. - 288с.

Віктор Ідзьо. Релігійна культура Європи і зародження, становлення та розвиток християнства в Україні". - Львів "Ліга - Прес", 2007. - 317 с.

Віктор Ідзьо. Стародавній Перемишль (IX-XIIст.): зародження та становлення української християнської релігійної культури на Сяні. - Львів "Сполом", 2010. - 40с.

Віктор Ідзьо. Візантійська християнська держава в IV-XV століттях. - Івано-Франківськ "Сімик", 2011р. - 48с.

Віктор Ідзьо. Польща-Україна. Нариси з історії та культури IX-XVII століть. - Івано-Франківськ "Сімик", 2012р. - 88с.

Віктор Ідзьо. Зародження та становлення християнства на території Подністров'я та Посяння в III-XIII століттях". - Івано-Франківськ "Сімик", 2014р. - 268с.

Віктор Ідзьо. Галицьке Королівство 1215-2015рр. Електронне Видання Радіо Воскресіння. - Львів, 2015р. - 888с.

Віктор Ідзьо. Галицьке Королівство 1215-2015рр. Наукове видання. - Івано-Франківськ «Сімик», 2015р. - 888с.

2.В.С.Ідзьо. Руське королівство під управлінням королів Данила, Шварна та Льва(1253-1301р). Науковий Вісник Українського Університету. М.2002, т.II, с.16-32.

3.Віктор Ідзьо. Українська держава часів короля Данила у висвітленні сучасної історіографії. Україна, українці, українознавство у XX столітті в джерелах і документах:

Збірник наукових праць у 2-х частинах.-Київ:НВЦ,1999.-Ч.1, с.33-40.

4.В.С.Ідзьо.Спадкоємці Української держави короля Данила – князі Острозькі та їх діяльність в XIV-XVII століттях. Науковий Вісник Українського Університету. М.2002, т.ІІ, с.39-42.

5.Віктор Ідзьо. Українська держава і Римська церква в XIII столітті. Історія релігій в Україні. Праці X-ї Міжнародної наукової конференції (Львів, 16-19 травня 2001. Книга І. Львів “Логос”. 2001, с.222-228.

6.В.С.Ідзьо. Спадкоємці Української держави короля Данила – князі Острозькі та їх діяльність в XIV-XVII століттях. Науковий Вісник Українського Університету. М.2002, т.ІІ,с.39-42.

7.С.Г.Яковенко.Переписка папских нунциев в Речи Посполитой (вторая половина XVI в.). Изучение и публикация источников // Исследования по источниковедению истории СССР дооктябрьского периода. Сб. статей. М., 1989,с. 80 -83.

8.М.О.Коялович . Литовская церковная уния. Спб., 1859-1861.Т. 1-2.

9.Макарий (Булгаков), митрополит. История Русской Церкви. Кн. 5,с. 319.

10.Н. Флоря (Флоря Б. Н. Митрополит Макарий как историк Западнорусской церкви // Макарий (Булгаков), митрополит. История Русской Церкви. Кн. 5. Период разделения Русской Церкви на две митрополии. История Западнорусской, или Литовской, митрополии (1458 -1596). Под ред. Б. Н. Флори. Москва, 1996,с. 5-10.

11.М.В.Дмитриев.Историография и нерешённые вопросы генезиса Брестской унии церквей.Историко-Филологический Вестник Украинского Института.М.1997, т.І, с.256-259

12.П.М.Батюшков. Исторические судьбы Юго-Западного края. изд. Волянь. Спб., 1888, с.107.

13.М.В.Дмитриев.Историография и нерешённые вопросы генезиса Брестской унии церквей.Историко-Филологический Вестник Украинского Института.М.1997, т.І,с.256-259

14.С.Г.Яковенко. Переписка папских нунциев в Речи Посполитой (вторая половина XVI в.). Изучение и публикация источников // Исследования по источниковедению истории СССР дооктябрьского периода. Сб. статей. М., 1989,с. 80 -83. Б.Н. Флоря . Митрополит Макарий как историк Западнорусской церкви // Макарий (Булгаков), митрополит. История Русской Церкви. Кн. 5. Период разделения Русской Церкви на две митрополии. История Западнорусской, или Литовской, митрополии (1458 -1596). Под ред. Б. Н. Флори. Москва, 1996,с.5-10.

М.В.Дмитриев. Историография и нерешённые вопросы генезиса Брестской унии церквей. Историко-Филологический Вестник Украинского Института.М.1997,т.І, с.256-259.

15.М.В.Дмитриев. Историография и нерешённые вопросы генезиса Брестской унии церквей. Историко-Филологический Вестник Украинского Института. М.1997, т.І, с.256-259.

16.Б.Н.Флоря. Брестские синоды и Брестская уния // Католицизм и православие в Средние века (Славяне и их соседи. Вып.3). М.1991,с. 59-75; Б.Н.Флоря , С.Г.Яковенко. Внутренний кризис в православном обществе и проекты унии с Римом 90-х годов XVI в. // М.В.Дмитриев, Б.Н. Флоря ,С.Г. Яковенко. Брестская уния 1596 г. и общественно-политическая борьба на Украине и в Белоруссии в конце XVI - начале XVII в. Часть 1. Брестская уния 1596 г. Исторические причины. М., 1996, с.131-154.

17.А.Н.Окара. В поисках имперской перспективы. Науковий Вісник Українського Університету.М.2001, т.І, с.46-54.

18. Віктор Ідзьо. Стан та перспективи розвитку Української греко-католицької церкви в Москві та регіонах Російської

Федерації (2001-2005рр.).Український Альманах.
Варшава.2003,с.319-325.

19. Юрій Стрыжовский.Украинское духовенство в Галиции.
Украинская Жизнь. М.1913, №1, с.81-91.

20. Украинская Жизнь. М.1914, №8-10,с.95-99.

21. Украинская Жизнь. М.1915, №5-6,с.114.

22. С.П.Мельчунов. "Из истории воссоединения униатов в
России". Гол.Мин.Спб, №10, с.10-20.

23. А.Е.Кони."Униатские дела". На жизненном пути. М.1880,
т.1, с.515.

24. С.П.Мельчунов. "Из истории воссоединения униатов в
России". Гол.Мин.Спб, №10, с.10-20.

25. С.П.Мельчунов. "Из истории воссоединения униатов в
России". Гол.Мин.Спб, №10, с.10-20.

26. С.П.Мельчунов. "Из истории воссоединения униатов в
России". Гол.Мин.Спб, №10,с.10-20.

27. Н.Ядий. Из практики обращения униатов. Украинская
Жизнь. М.1916, №1,с.49-67.

28. Об утверждении православья в Галичине. Украинская
Жизнь. М.1916, №3, с.87-92.

29. Украинская Жизнь. М 1916, №7-8, с.118-119.

30. Церковное устройство Галичины.Украинская Жизнь. М
1916,№9,с.66.

31. Попытки обмена митрополита графа Шептицкого на
журналиста Д.Б.Янчевского. Украинская Жизнь. М 1916,
№7-8, с.113-114.

32. Заточение униатского митрополита. Украинская Жизнь.
М 1916, № 7-8, с.114-115.

33. Митрополит Шептицкий в Суздале. Украинская Жизнь.
М 1916, №9, с.67.

34. В.Г. Короленко. Заточение униатского митрополита
графа Андрея Шептицкого в Суздальский монастырь.
Украинская Жизнь. М 1916, №9,с.79-81.

35. К заточению митрополита Шептицкого. Украинская
Жизнь. М 1916, №10-11,с.108.

36. В.Г.Короленко. Об унии и униатах. Украинская Жизнь. М 1916, №10-11,с.132.
37. Галичанин. Митрополит Андрей, граф Шептицкий. Украинская Жизнь. М 1916, № 10-11, с.96-102.
38. Украинская жизнь". М. 1914, № 8-10, с.102-104.
39. Украинская жизнь. М.1915, №1, с.75.
40. Украинская жизнь.М.1915, №1, с.76.
41. Украинская жизнь. М. 1915, №2, с.85.
- 42.В.Ідзьо. Андрій Шептицький у Росії. Курське ув'язнення митрополита. Науковий Вісник Українського Історичного Клубу,М.1999,т.ІІІ. с.72-74.
43. А.Е.Кони. "Униатские дела". На жизненном пути. М.1880, т.1, с.515.
- 44.С.П.Мельчунов. "Из истории воссоединения униатов в России". Гол.Мин.Спб, №10,с.10-20.
- 45.В.С.Ідзьо.Українська Греко-Католицька Церква на шпальтах громадсько-політичного часопису українців Росії "Украинская Жизнь". Науковий Вісник Українського Історичного Клубу. М.1999, т.ІІІ,с. с.72-74.
46. Н.Ядий. Из практики обращения униатов. Украинская Жизнь. М.1916, №1,с.49-67.
47. С.П.Мельчунов. "Из истории воссоединения униатов в России". Гол.Мин.Спб, №10,с.10-20.
48. Российский Государственный Архив.Ф.66,оп.18,д.326,л.2 об, л.3.
- 49.В.І.Медвіт ЧСВВ. Перспективи розвитку Української Греко-Католицької Церкви в Російській Федерації. Науковий Вісник Українського Історичного Клубу. М.2001,т.V, с.100-106.
- 50."Федеральный закон об свободе совести и об религиозных объединениях". М. 1997, ст. 2, п.2; ст. 9, п.1; ст.11, п.5; ст.8 п.3,5; ст.11, п.9; ст.12, п.1; ст. 8, п.4; ст. 7. ст. 11, п.3; ст. 13, п.1, 2, 5.
51. Віктор Ідзьо. Стан та перспективи розвитку Української греко-католицької церкви в Москві та регіонах Російської

Федерації (2001-2005рр.).Український Альманах.
Варшава.2003,с.319-325.

52.В.С.Ідзьо. Українська Греко-Католицька Церква на шпальтах громадсько-політичного часопису українців Росії "Украинская Жизнь". Науковий Вісник Українського Історичного Клубу. М.1999, т. III, с.156-158.

53."Федеральный закон об свободе совести и об религиозных объединениях". М. 1997, ст. 2, п.2; ст. 9, п.1; ст.11, п.5; ст.8 п.3,5; ст.11, п.9; ст.12, п.1; ст. 8, п.4; ст. 7. ст. 11, п.3; ст. 13, п.1, 2, 5.

54. Віктор Ідзьо. Стан та перспективи розвитку Української греко-католицької церкви в Москві та регіонах Російської Федерації (2001-2005рр.).Український Альманах.
Варшава.2003,с.319-325.

Наукове видання

Віктор Ідзьо

**Нарис історії
Української Греко-Католицької Церкви –
за свідченнями джерел російських архівів**

Подано до друку . 16.11. 15 р.

Підписано до друку 20.11.15 р.

Формат видання 60/ 84 1/16. Папір офсетний.

Умовн.друк.арк.10,25

Зам.55. Тираж 300 шт.

Видавництво «Сімик»

76000, м.Івано-Франківськ, вул. Т. Цьоклера, 9а

тел. (0342) 78-91-26, 78-91-29

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта видавничої справи серія ІФ №11 від 27.03.2001 року.

Віддруковано в друкарні видавництва ПП «Сімик»

76000, м.Івано-Франківськ, вул. Т. Цьоклера, 9а, тел. (0342) 78-91-29

